

дилогії полягає у тому, що більшість подій роману відбувається на тлі Антитерористичної операції, й тому дилогія описує жахіття бойових дій зі слів простих мешканців України. Отже, мелодрама як жанр масової літератури еволюціонує: проблематика «сьогодення», «буденний» сюжет та сімейно-побутовий конфлікт досягають свого піку, «романтичні фантазії» та «солодкі мрії» у реципієнта змінюються на біль і страх, а фінал – відкритий та непередбачуваний. Тому дилогія С. Талан – мелодрама з глибоким сенсом та широким колом проблем.

Список використаних джерел:

1. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр: монографія / Софія Філоненко. – Донецьк: ЛАНДОН–XXI, 2011. – 432 с.

Лаврусенко М.І.

кандидат філологічних наук, доцент,

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

МИСТЕЦЬКЕ ЗАВДАННЯ ПРОЗИ НА ТЕМУ ПРАІСТОРИЇ: АВТОРСЬКА ПОЗИЦІЯ ДОКІЇ ГУМЕННОЇ

Докія Гуменна – одна із небагатьох українських письменників ХХ століття, об'єктом художнього осмислення якої стала дохристиянська історія батьківщини. Дописемні часи художньо інтерпретовані авторкою у повістях «Велике Цабе», «Небесний змій», романі «Золотий плуг», збірці оповідань «Прогулянка алеями мільйоноліть».

Ідейно-пафосну спрямованість своїх художніх творів Д. Гуменна аргументує у зверненнях до читача. У післяслові до повісті про трипільську культуру «Велике Цабе» вона доводить, що твір написаний на правдивому історичному матеріалі, посилаючись на фольклорні, археологічні матеріали; стверджує, що основне своє завдання повісті – «в приступній формі донести до широкого загалу скарби, які поки що залишаються скарбами вузького кола фахівців археологів» і пояснити,

«що ж таке трипільська культура та яке відношення має вона до нас, українців» [1, с. 122].

Для Докії Гуменної розмова про трипільський світ – це справа честі: «Видобуті з-під землі відомості про трипільську культуру повинні стати надбанням кожного українця» [1, с. 140]. Авторка певна, що українське національне життя має п'ятитисячолітню історію, протягом якої сформувалися основні риси нашого характеру – волелюбність, безстрашність, працьовитість. Це письменниця демонструє на прикладі головних героїв твору – Луки та Ягілки. Змістом повісті Д. Гуменна переконує, що основа світобачення сучасного українця була закладена ще в добу Трипілля і що зв'язок минулого й сучасного не розірвати.

У «Слові до читача», що вміщене перед повістю «Небесний змій», мисткиня також чітко окреслює завдання й мету свого твору: «Авторка, себто я, поставила собі завдання відтворити обставини того часу за даними, що їх постачає археологія, та зрозуміти й уявити історичну вагу цього відтинку нашої історії для нащадків – нас, сьогоднішньої й майбутньої України» [3, с. 6]. Письменниця вважала це своїм моральним обов'язком, оскільки прадавня історія в Радянському Союзі перекручувалася, фальсифікувалася, була предметом табу.

Художню візію авторки спровокувала пам'ятка українського Надазов'я – Кам'яна Могила. Петрогліфи на стінах цієї археологічної знахідки викликали в її уяві власне бачення, власні художні висновки про здобутки наших предків-скотарів. Письменниця запрошує читача «до приємної гри уяви..., а може й влучного відгадування задумів старожитніх майстрів» [2, с. 251]. Аналіз окремих композицій петрогліфів, якими, до речі, оздоблена й повість «Небесний змій», приводить Д. Гуменну до висновку, що кам'яна книга з III-II тис. до н.е. розповідає про «якесь вироблене суспільство, високий життєвий стандарт» [2, с. 258].

Художнє втілення цього стандарту демонструється авторкою через подорожі головного героя твору – Ярійка, якого казкові прибульці ведуть протягом п'яти століть теренами відомих цивілізацій. Світ III-II тис. до н.е. Північної Причорноморщини – це землероби-трипільці з багатою культурою мальованої кераміки і кочівники-скотарі, творці петрогліфів Кам'яної Могили. Письменниця переконує, що вони праукраїнці, бо звичаї, традиції, антропоморфна міфологія, якими наповнений твір, тісно пов'язані з нашим буттям. Вона наголошує на неперервності зв'язку між естетикою Трипілля, написами кочовиків-скотарів у печерах Кам'яної

Могили, сучасним і майбутнім України, першопочаток культури якої розвивався паралельного із культурою Месопотамії, Ірану, Єгипту й о. Крит.

Роман «Золотий плуг» у своїх мемуарах Д. Гуменна називає «мовчазним романом», оскільки його появу спонукав юнак, якого письменниця часто бачила в бібліотеці, з яким вона вела «безмовну «комунікацію» очима, у якому уявляла свого співрозмовника в питаннях прадавнього минулого. Цікава історія з життя мисткині стала щасливим приводом для розмови про тисячолітню історію України, рух племен, що жили на території нашого краю. На думку П. Сороки, «Золотий плуг» – це щасливо віднайдена оригінальна форма белетристичної оповіді, що дозволила розповісти про минуле цікаво і захоплююче» [5, с. 389].

Безперечно, читача тримає в полоні любовна інтрига твору (Микола – Гаїна), проте поряд з нею ясно проступає другий план – роздуми героїв про дохристиянські часи нашої землі. Д. Гуменна доводить, що сучасне завжди витікає з минулого, тісно з ним пов'язане. Тисячолітня історія не пішла в безвість, вона живе і впливає на долю людей. Микола Мадій – людина свого часу – будівник радянського суспільства. Він мріє стати істориком. Але коли історія починає відкривати свої таємниці, його мрії про наукову кар'єру руйнуються. «Це свідчить про те, що над людиною тяжіє якась вища сила, саме вона веде її, диктує лінію поведінки, змушує ігнорувати суспільну небезпеку» [5, с. 390].

Радянська влада намагалася позбавити людину пам'яті минулого, закликала починати нове життя з чистої сторінки. Д. Гуменна доводить хибність такої позиції. Микола, захоплений історією, і його кохана Гаїна, що пише правду про сучасне життя (автобіографічний момент – Д. Гуменну також відсторонили від літературної діяльності за правдомовні статті про радянську колективізацію), – вороги політичної системи країни. Але вони – духовне спасіння нації, бо без знання минулого людина втрачає свою національну сутність, деградує.

Подібну пафосну заданість має і збірка новел «Прогулянка алеями мільйоноліть». Авторка зазначала: «Я знаю, чого не досягла попри все хотіння і свідомлення. Це мистецькими засобами витворити образ доісторичного багатого минулого України. Вже археологи мають у руках достатньо «будівельного матеріалу» для романів. Але вони чогось у полоні свого сухого фаху і якось не можуть свої знання перетворити, за допомогою деякої дози фантазії, на белетристику» [5, с. 251]. Завдання

свої збірки Д. Гуменна вбачала в тому, щоб на художньому рівні пов'язати здобутки кам'яного і бронзового віку з сучасністю: «Щоб наймолодші знали своє минуле і його бачили, та на тлі його – своє будували. Все ж таки вирішується доля дальших історичних шляхів України» [5, с. 251–252]. У статті «Творителька цінностей» І. Дибко-Филипчак зауважувала, що в кожному з творів цієї збірки «домінує пов'язаність – відлуння давно-давно минулого і сьогодення у народних звичаях і повір'ях» [4, с. 10].

Отже, головна ідейна спрямованість художньої прози Д. Гуменної – побудувати науково обгрунтовану картину дохристиянської доби України і простежити її зв'язок із сьогоденням, виховати любов до рідного краю і його самобутньої культури.

Список використаних джерел:

1. Гуменна Д. Післяслово / Докія Гуменна / Гуменна Д. Велике Цабе. – Нью-Йорк, 1952. – С. 121–143.
2. Гуменна Д. Тайнопис // Гуменна Д. Небесний змій. – Нью-Йорк: Науково-дослідне товариство української термінології, 1982. – С. 251-261.
3. Гуменна Д. Слово до читача / Докія Гуменна / Гуменна Д. Небесний змій. – Нью-Йорк: Науково-дослідне товариство української термінології, 1982. – С. 5-11.
4. Дибко-Филипчак І. Творителька цінностей / Ірина Дибко-Филипчак / Нові дні. – 1990. – № 484. – С. 12–14.
5. Сорока П. Докія Гуменна. Літературний портрет / Петро Сорока. – Тернопіль, 2003. – 495 с.